

1. Topos syna marnotrawnego w ujęciu Tadeusza Różewicza i Hieronima Boscha

a. 1. Cele lekcji

i. a) Wiadomości

Uczeń:

- zna pojęcie *toposu*,
- zna przypowieść o synu marnotrawnym z *Ewangelii św. Łukasza*,
- zna elementy świata przedstawionego w liryku Tadeusza Różewicza.

ii. b) Umiejętności

Uczeń potrafi:

- zastosować definicję *toposu* do analizy symboliki wiersza i obrazu,
- sformułować wnioski na temat rodzaju pieśni towarzyszącej bohaterowi poetycko-malarskiego obrazu.

b. 2. Metoda i forma pracy

Ćwiczenia analityczne z tekstem wiersza Tadeusza Różewicza *Syn marnotrawny* oraz reprodukcją obrazu *Wędrowiec* Hieronima Boscha, dyskusja, nauczanie sytuacyjne

c. 3. Środki dydaktyczne

Egzemplarze wiersza Tadeusza Różewicza *Syn marnotrawny* oraz reprodukcje obrazu Hieronima Boscha pod tym samym tytułem

d. 4. Przebieg lekcji

i. a) Faza przygotowawcza

Przypomnienie wniosków dotyczących interpretacji tytułu dzieł Różewicza i Boscha.

ii. b) Faza realizacyjna

1. W jaki sposób ukazał Różewicz mieszkańców gospody „Pod białym łabędziem”? (niektóre z epitetów - przezorni, zapobiegliwi, ślepi, niedotknięci okrucieństwem świata, leniwi, podejrzliwi)
2. Jak powyższe stwierdzenia korespondują z nazwą karczmy, z faktem, iż od starożytności uważano, że dusze dobrych poetów przeistaczają się we wspaniałą, niewinną postać łabędzia?
3. W jaki sposób malarsko-poetyckie sylwetki synów marnotrawnych oraz ludzi, z którymi mają do czynienia po powrocie do rodzinnego gniazda, korespondują z realizacją toposu syna marnotrawnego zamieszczoną w Biblii?
 - a) wyjaśnienie przez jednego z uczniów pojęcia *topos* na podstawie definicji zamieszczonej w *Słowniku terminów literackich* Janusza Sławińskiego,

- b) przedstawienie przez innego z uczniów przypowieści o synu marnotrawnym (po wcześniejszym przygotowaniu w domu) zgodnie z *Ewangelią św. Łukasza*, 15, 11-32,
 - c) odniesienie toposu syna marnotrawnego do realizacji Różewicza i Boscha,
 - d) omówienie relacji bohater a dawni przyjaciele.
4. Co zatem można powiedzieć o interpretacji toposu syna marnotrawnego przedstawionej przez obu artystów? Co może łączyć dzieła oddzielone od siebie tak dużą granicą czasu? O czym to świadczy? Dlaczego Różewicz odwołał się właśnie do tego obrazu?
5. Nauczyciel odczytuje fragment eseju Jerzego Stempowskiego, *Śpiew podróżnego*:
- „Podróżni chodzący na niebezpieczne wyprawy, gdzie lada chwila mogą się spotkać z nieznanym, mają zwyczaj śpiewać. Są pieśni żołnierzy, pieśni pasterzy, marynarzy, pieśni pielgrzymów idących na południe przez skaliste przełęcze. Niepewni drogi śpiewają pieśni swego kraju. Jadąc kiedyś w nocy, nawiedzany przez upiory i bandytów stepem besarabskim, widziałem, jak woźnice połączyli się w kolumnę i zaintonowali dawne, romantyczne pieśni ukraińskie, zapomniane, jak mi się zdawało od czasów Tymka Padury.
- Śpiew podróżnego jest gestem symbolicznym, mającym bronić go od nieznanego, niewymownego. Wykonujący go nie cofa się przed wielką przygodą, lecz stara się ją opanować, pozostać w niej sobą. Trzyma się jej słupów granicznych, aby pozostać w strefie, gdzie znane mu słowa zaklęć i modlitw nie utraciły swej siły (...)”.

iii. c) Faza podsumowująca

1. Proszę, abyście odnieśli ten tekst do omawianych dzieł i spróbowali odpowiedzieć na pytanie: Jaka pieśń towarzyszy bohaterowi, podróżnemu zmierzającemu do gospody „Pod białym łabędziem” oraz jakimi środkami poetyckiego wyrazu jest opatrzona?
2. W kilku punktach wymieńcie cechy techniki poetyckiej Tadeusza Różewicza: sprozaizowanie, oszczędność pisarska, rezygnacja z metafor, porównań, epitetów, maksymalizm znaczeń przy minimalizmie słów, wiersz biały, bezrymowy, pozbawiony środków interpretacyjnych.
3. Rozdanie uczniom tematów pracy domowej i omówienie zagadnień.

e. 5. Bibliografia

1. Bosch H., *Wędrowiec (Syn marnotrawny)*, Museum Boymans – van – Beuningen, Rotterdam [w:] strona internetowa: http://www.wikipedia.org/wiki/Hieronim_Bosch.
2. Różewicz T., *Syn marnotrawny (Z obrazu Hieronima Boscha)* [w:] *Wiersze*, T. Różewicz, wstęp S. Lichański, PIW, Warszawa 1974, s.151.
3. Stempowski J., *Śpiew podróżnego* [w:], *Klimat życia i klimat literatury 1948 – 1967*, pod red.J. Stempowskiego, Czytelnik, Warszawa 2001, s.324.
4. *Przypowieść o synu marnotrawnym*, [w:] *Ewangelia św. Łukasza* 15, 11-32.
5. *Słownik terminów literackich*, pod red. Janusza Sławińskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2000.

f. 6. Załączniki

i. a) Zadanie domowe

Napisz krótką rozprawkę lub esej na jeden z podanych niżej tematów:

1. „Podróż jako poszukiwanie prawdy o świecie i człowieku”. Ustosunkuj się do podanego stwierdzenia, wykorzystując dowolny materiał źródłowy: utwór literacki, konkretną twórczość artystyczną (literatura, malarstwo, rzeźba, film, przedstawienie teatralne – do wyboru) lub własne przemyślenia.
2. „Patrzeć w przepaść pod naszymi stopami”. Wędrowka i powrót jako konfrontacja różnorodności odbioru powojennej rzeczywistości (materiał źródłowy: twórczość Tadeusza Różewicza, *Opowiadania* Tadeusza Borowskiego, *Inny świat* Herlinga-Grudzińskiego, *Medaliony* Zofii Nałkowskiej).
3. Czy współcześni polscy wędrowcy posiadają własne pieśni dotyczące tematu podróży? Ustosunkuj się do pytania, podając odpowiednie argumenty.

g. 7. Czas trwania lekcji

45 minut

h. 8. Uwagi do scenariusza

Scenariusz lekcji dla klasy III; cykl dwóch lekcji poświęconych intersemiotycznej analizie wiersza Tadeusza Różewicza i obrazu Hieronima Boscha (lekcja 2.)